

KANSAINVÄLINEN TEOSOFINEN KONGRESSI LONTOOSSA.

Kun Annie Besant viime syksynä vieraili Tukholmassa, puhui hän laajalti vasta perustetusta »Eurooppalaisesta Liitosta«, jonka tarkoituksena oli lujemmilla siteillä liittää toisiinsa Teosofisen Seuran eurooppalaisia haaraosastoja eli seksioneja, ja kertoi, kuinka kaikin puolin tyydyttävä Liiton äsken Amsterdamissa pitämä ensimmäinen vuosikokous oli ollut. Koska skandinaivialainen seksioni ei vielä ollut astunut Liittoon, kehotti hän sitä tarkasti miettimään asiaa ja ensi vuosikokouksessaan (toukokuussa 1905) tekemään lopullisen päätöksensä.¹ »Toinen vuosikokous v. 1905«, hän sanoi, »pidetään Lontoossa, ja voihan sinne saapua yksityisiä, vaikkei vielä virallisia edustajia«.

Tukholmassa oli silloin läsnä monta suomalaista Teosofisen Seuran jäsentä, ja Annie Besantin sanoista innostui eräs niistä siinä määrin, että viime tammikuussa ehdotti suomalaisille asianharrastajille, että lähetettäisiin Suomestakin edustaja Lontoon kongressiin. Koska muutkin olivat tuumaan taipuvaiset, tuli asiasta päätös, matkavarat hankittiin ja allekirjottanut englannin kieltä taitavana valittiin sopivaksi edustajaksi.

»Annie Besant varmaan ilostuu siitä, että kaukaisesta Suomestakin tulee osanottajia kongressiin, sillä onhan Liitto hänen keksimänsä hanke«, sanoi minulle useita kertoja tuo asiaan innostunut alkuunpanija. Ja tosiaan, kun kirjoitin Liiton sihteerille, Mr. Johan van Manenille, ja kerroin tulostani, sain heti häneltä pitkän lämpimän kirjeen, jossa juuri lausui ilonsa ja ihastuksensa siitä, että Suomessakin ollaan niin hartaasti innostuneet teosofiseen työhön. »Tällä Eurooppalaisella Liitolla on vielä oleva suuri merkitys teosofiselle työlle meidän maanosassamme«, kirjotti muunmuassa Mr. van Manen. »Voi sanoa sen täyttävän kolme tarkotusperää vuosikokouksillaan: ensimmäinen on asian personallinen puoli; teosofeja kokoontuu kaikilta maan ääriä, he tutustuvat toisiinsa, solmivat ystävyysliittoja j. n. e. Toinen on kansallisten työtapojen ja erilaisuuksien toisiinsa vertaaminen, jonka tuloksena on yleismielisyys, keskinäinen ymmärrys, kasvava mielenkiinto toistensa toimenpiteihin, samalla kun poistuu liian kansalliseksi ja yksinäiseksi tulemisen vaara, mikä muuten uhkaisi, Seuran laajetessa. Kolmas on Seuran parhaimpien ajatusten, ehdotusten, työn tulosten ja tietojen vuosittainen yhteenkokoaminen ja esittäminen, joten hyöty niistä tulee koko Seuran osaksi.«

Kun siis kesäkuun 27 päivän illalla läksin Helsingistä, olivat toiveeni sangen iloiset, ja kun nyt matkalta palattuani ajattelen, millä tavalla ne täytyivät, on minun

¹ Niinkuin tiedämme, on nyt skandinaivialainen seksioni tänä vuonna liittynyt Eurooppalaiseen Federatsiooniin.

tunnustettava, etteivät ne missään suhteessa pettäneet. Henkistä nautintoa tarjottiin Lontoon kongressissa yltäkyllin – jospa vain olisi riittänyt voimia siitä kaikesta kyllin tehokkaasti nauttimaan.

Varsinainen kongressi alkoi 8 p:nä heinäkuuta, mutta perjantai-iltana 7 p:nä piti Annie Besant julkisen luennon kongressin yhteydessä, puhuen »Teosofian työstä maailmassa« (The work of Theosophy in the world) isossa Queen's Hall'issa, Langham Place, W. Tunnetulla erinomaisella puhujataidollaan hän esitti pääpiirteissä, mitä teosofia oli saanut aikaan niinä kohta 30 vuotena, joiden kuluessa Teosofinen Seura oli vaikuttanut maailmassa. Ei hän puhunut tämän Seuran varsinaisesta työstä, jonka se oli tehnyt oman piirinsä sisäpuolella. Hänen mielestään Teosofinen Seura olikin vain yksi puoli teosofisesta liikkeestä, jolla nimellä hän käsitti sitä henkistä herätysvoimaa, mikä viime vuosikymmeninä silminnähtävästi oli näkymättömistä maailmoista virrannut fyysisen ihmiskunnan tajuntapiiriin. Hän puhui tämän teosofisen liikkeen vaikutuksesta maailmassa ja huomautti, kuinka ihmeellisellä tavalla teosofiset aatteet olivat levinneet ja yhä levisivät, kuinka ihmisten elämäkäsitys kehittyi teosofiseen suuntaan, kuinka tie ja taide alkoivat kulkea teosofisia teitä. Ei teosofian nimeä joka paikassa näkynyt, missä hyväksyttiin teosofista ajatustapaa; mutta eihän nimi pääasia ollutkaan. Teosofia on jumalallinen viisaus eikä se viisaus ole kenenkään oma. Päinvastoin me ihmiset olemme viisauden lapsia ja viisaus meitä etsii. Sentähden ei ole olemassa teosofista auktoriteettia. Toisella voi olla laajemmat tiedot kuin toisella – voi olla laajemmat salaiset tiedot –, mutta jumalallisen viisauden suhteen hän on lapsi, lapsi niinkuin ovat kaikki hänen veljensäkin. Iloitkaamme, missä ikinä näemme sydämen, joka tahtoo kehittyä viisauteen päin.

Omituisen viehättävä oli kuulla Annie Besantin puhuvan omassa kotimaassaan, englantilaisessa ympäristössä. Large Queen's Hall on tavattoman iso konsertti- ja luentosali, teatterin tapaan rakennettu permantoineen ja kaksine rivineen, näyttämön asemasta puhuja- ja orkesterilava sekä urkulehteri. Ovet avattiin klo 8, ja urkujen soidessa täyttyi sali nopeasti hienopukuista, ryhdikkäännäköistä englantilaista yleisöä. Kuulin jälestäpäin, että saliin mahtuu kolme tuhatta henkeä, ja mikäli näin, olivat kaikki paikat otetut.

Myrskyiset kättentaputukset tervehtivät puhujaa, kun hän valkoisessa intialaisessa silkkipuvussaan astui runsaasti kukitetulle puhujalavalle. Ja niinkuin Englannissa on tapana, keskeyttivät puhetta aina silloin tällöin yleisön suosionsotukset. Istuin sangen etäällä puhujasta, mutta kuulemisesta ei ollut vähintäkään hätää. Annie Besantin pehmeä, syvä altto kaikui kuin urkujen ääni yli suuren salin, ja hänen pitkällisestä harjotuksesta ja tottumuksesta mallikelpoisen selvä ääntämisensä antoi joka sanan kuulua aivan kuin korvaan lausuttuna. Tunti kului täten kuin lumouksessa, ja kun viimeiset sanat olivat kaikuneet ja puhuja katosi, oli yleisö haltioissaan ja poistui nähtävästi vastahakoisesti salista. Melkeinpä odotti, että

äänekkäät ja yhtämittaiset aploodit olisivat uudestaan houkutelleet näkyviin valkopukuista puhujaa niinkuin muutakin taiteilijaa, mutta tietysti tämä ei tapahtunut.

Lauantai-aamuna klo ½11 kokoontuivat kongressin jäsenet Empress Rooms, Kensington, W., nimiseen, kokousta varten vuokrattuun huoneustoon. Iso juhlasali täyttyi yleisöllä – kokouksen jäsenet olivat luvultaan noin 600 – ja perällä olevalla lavalla istui Liiton komitea, Annie Besant presidenttinä keskimäisen pöydän takana. Siellä näkyivät myös G. R. S. Mead, Bertram Keightley, A. P. Sinnett, Johan van Manen, Kate Spink y. m.

Kokouksen alkoi sekakööri, joka pieneltä musiikkilehteriltä Mr. Bertram G. Theobaldin johdolla lauloi L. Nightingale Duddingtonin sepittämän ja D. Alfred King'in tilausta varten säveltämän ooden »Hail to The Day-Star!« (Terve, päivän tähti!) sekä myöskin lauseen »God is a Spirit« (Jumala on henki) Sterndale Bennettin cantatasta »Samaritan vaimo«.

Laulun loputtua kutsuttiin eri maitten edustajat lavalle istumaan. Sinne täytyi pamppailevin sydämin Suomenkin edustajan lähteä ja vasta Annie Besantin ystävällinen ja tuttavallinen tervehdyshymy rohkaisi hänen mielensä.

Kokouksen avasi brittiläisen seksktionin sihteeri Mr. Bertram Keightley, joka lausui sekä läheltä että kaukaa kongressiin saapuneet vieraat tervetulleiksi. »Kuinka kansainvälinen tämä työmme on«, hän sanoi, »näky siitäkin, että viime vuonna pidettiin kokous Amsterdamissa Hollannissa, tänä vuonna se pidetään Lontoossa Englannissa ja ensi vuonna Parisissa Ranskassa.«

Nyt seurasi Annie Besantin, puheenjohtajan, tervehdyspuhe, jossa hän samoin kuin edellisenä iltana esitti ajatuksensa Teosofisen Seuran työstä. Kauan ja kauniisti hän puhui taiteesta. Maailman pitäisi saada teosofisia taiteilijoita, teosofisia säveltäjiä ja soittoniekkoja, teosofisia taidemaalareita, teosofisia kirjailijoita! Silloin luotaisiin musiikkiin ja maalaukseen uusia harmonioita, uusia sävel- ja väri- ja värivahduksia, semmoisia, joita nyt vain kuulee ja näkee astralitasolla. Ja kun teosofinen maailman-katsomus pääsisi juurtumaan kirjailijoissamme ja runoniekkoissamme, silloin ei meillä enää olisi semmoista »naturalismia« kuin pari vuosikymmentä sitten, silloin päinvastoin saisimme oppia, että luonto ei olekaan ruma eikä paha eikä väärä, vaan kuonassa saisimme nähdä kullan, pahassa hyvän siemenen ja totuuden syntyvän väärästä ja valheesta. Meidän sivistyksemme tavoittelee kauneutta kaikilla aloilla, mutta kun ne, jotka luovat ja määräävät meidän kauneuden arvojamme, käsittäisivät elämän teosofisella tavalla, silloin saisimme oppia, että tosi kauneus ei ole ylellisyydessä, ei muhkeudessa, ei mahtavuudessa, vaan yksinkertaisuudessa, puhtaudessa ja henkevyudessa.

Innokkaat kättentaputukset palkitsivat Annie Besantin puheen. Näkyi, että kaikki tämän suuren, valoisan sielun ihailijat ja oppilaat ymmärsivät ja hyväksyivät hänen tarkoituksensa, vaikkakin syrjäisen mielestä esim. naisten puvut olivat enemmän ylellisen kuin yksinkertaisen kauniita.

»Nytpä ehdotan jotakin, jonka luulen teidän kaikkien hyväksyvän«, kuului taas puheenjohtajan ääni. »Meillä on täällä niinkuin tiedätte edustajia monesta maasta – niinkin kaukaisista kuin Intiasta ja Amerikasta, Suomesta ja Ruotsista – ja mielestäni meillä nyt on harvoin sattuva tilaisuus saada kuulla teosofisia ajatuksia lausuttavan niin monen kansan omalla kielellä. Ehdotan sentähden, että nämä edustajat puhuisivat ja lausuisivat tervehdyksensä kukin omalla kielellään eikä englannin heille vieraalla kielellä! Me tosin emme ymmärrä heidän sanojaan – emme ainakaan kaikkien edustajien – mutta me epäilemättä käsitämme heidät henkisesti.«

Tietysti tämä ehdotus heti riemulla hyväksyttiin, ja nyt seurasi omituisen juhlallinen ja todella kansainvälisen ja veljellisen vaikutuksen tekevä hetki. Toinen toisensa jälkeen esiintyivät puheenjohtajan kutsusta eri maitten edustajat ja pitivät lyhyen, pontevan puheen, jossa vähän kertoivat teosofisesta toiminnasta kotimaassaan ja lausuiivat kansalaistensa tervehdyksen ja onnentoivotuksen kongressille. Saatiin siinä kuulla monen kielen kaikuvan: hollannin ja englannin, ranskan ja saksan, italian ja espanjan, unkarin ja suomen, ruotsin ja venäjän, jopa intialaisenkin murteen telugun. En pelkää tunnustaa, että mielestäni suomenkieli italian rinnalla vei voiton muista soinnukkuudessa ja sulavuudessa, vaikka useat esiintyvistä olivat ylen etevä puhujina. Sen huomasivat kyllä toisetkin, kuten perästäpäin parilta taholta sain kuulla. Ehkä oli monikin luullut – kuten esim. Miss Kate Spink –, että suomenkieli olisi »niin kovaa ja karkeata kerakekieltä«, ja ehkä he iloitsivat päästessään erehdyksestään!

Jo tämän ensimmäisen kokouksen perästä oli mieliala mitä hilpein ja veljellisin, ja kun kohta perästä kongressin jäsenet nauttivat yhteisen lunch'in (eli keskipäivä-aterian), kuului pikku pöydiltä iloista ja ystävällistä keskustelua monenlaisilla europallaisilla kielillä. Tuttavuuksia tehtiin, ystävyysliittoja solmittiin, jos ei sanoilla, niin sydämillä, siellä täällä vanhatkin toverit tapasivat toisiaan.

Kello puoli kolme alkoi kongressin varsinainen työ – luennoiminen – ja jatkui sitten kolmessa luentosalissa yhtäaikaan sunnuntai-aamuna ja -iltana sekä maanantai-aamuna. Näissä tilaisuuksissa pidettiin yhteensä neljäkymmentäviisi esitelmää. Kaikki esitelmät (paitsi Annie Besantin, josta kohta pari sanaa) olivat kirjoitetut ja luettiin paperista sekä julkaistaan kongressin kertomuksessa. Mahdotonta on tässä tehdä selkoa niiden sisällyksestä, mutta lukijoita varmaan huvittaa kuulla, mistä aineista luennoitiin. Kuten »Omantunnon« 3:nessä numerossa (siv. 52) mainittiin, oli esitelmät aineen mukaan jaettu seitsemään departementtiin eli ryhmään. Näistä ensimmäinen käsitteli veljeysaatetta, ja siitä pidettiin kolme esitelmää: »Oikeus tai velvollisuus« (ranskaksi Commandant D. A. Courmes). »Tasa-arvoisuudesta sananen« (ranskaksi L. Revel). »Eräs altruismin eli lähimmäisrakkauden hyöty« (englanniksi Edgar Loam).

Toisessa osastossa luennoitiin vertailevasta uskontotieteestä, mystiikasta j. n. e. ja näistä aineista pidettiin kuusi esitelmää: »Mysterioiden ihmismyytti« (englanniksi G. R. S. Mead). »Sananen luonnon perusominaisuuksista eli n. k. gunaksista« (ranskaksi

G. Chevrier). »Se sinä olet« (englanniksi Purnendu Narayana Sinha). »Esi-isiemme uskonto: germanilaisten jumalaisoppi teosofian valossa« (saksaksi Frau A. von Ulrich). »Sananen muutamista brittiläisistä mystikoista« (englanniksi Miss M. L. Browne), »Kansanlaulut mystilliseltä näkökannalta« (englanniksi Mrs. M. S. Duncan).

Kolmannessa – filosofisessa – departementissa oli luentojen luku seitsemän: »Goethen taiteellisen luomisen okkultinen perusta« (saksaksi Dr. Rudolf Steiner). »Teosofisen siveysopin perusta« (ranskaksi Horace Choisy). »Todellisuuden tunteesta« (ranskaksi Prof. L. Desaint). »Realismin luonne« (englanniksi A. R. Orage). »Verrannollisia diagrammeja eli kuvia« (englanniksi A. W.). »Vaisto ja omatunto; terveys- ja siveysoppi« (ranskaksi Pierre E. Bernard). »Vuorottaisuudesta sananen« (ranskaksi J. Méliion).

Neljäs – tieteellinen – luentoryhmä sai osakseen yhdeksän esitelmää: »Ihmisen ja eläinten astralisen selvänäköisyyden konerakenteesta« (ranskaksi Dr. Th. Pascal). »Avaruus: yliavaruus ja sen kokeminen« (ranskaksi Prof. L. Desaint). »Neljännestä dimensionista eli suunnasta« (englanniksi W. J. L.). »Fyysillisiä todisteita Atlantuksen ja Lemurian olemassaolosta« (englanniksi Percy Lund). »Jälleensyntyemisessä ja karmassa piilevät tieteelliset periaatteet« (englanniksi W. C. Worsdell). »Astrologia« (englanniksi Alan Leo). »Spiritismin järkipöryköisyys« (englanniksi Florence M. M. Russell). »Väreilykyky persoonallisuuden avaimena« (englanniksi C. H. H. Franklin). »Jälleensyntyemisestä sananen« (ruotsiksi Hans Erlandsson).

Viides ryhmä oli taiteelle pyhitetty ja esitelmien luku oli seitsemän: »Taiteellisesta inspiratsioonista« (englanniksi Montague Fordham). »Uudenaikainen symbolistinen liike« (englanniksi Miss Lilian Lloyd). »Ammattikuntia: näkyviä ja näkymättömiä« (englanniksi A. W. Waddington). »Teosofien Seura ja soittotaide« (englanniksi Edward Maryon). »Soittotaiteen kasvattavasta voimasta« (ranskaksi Mme. A. André-Gedalge). »Taide sielun kehityksen tekijänä« (englanniksi C. Jinarajadasa). »Musiikki kehityksen tekijänä« (englanniksi Mrs. A. M. Alexander).

Kuudennessa osastossa, jossa käsiteltiin hallintoa, propagandaa, työtapoja y. m., saatiin niinkään kuulla seitsemän esitelmää, kaikki englannin kielellä: »Teosofisesta propagandasta Ranskassa« (Mlle. J. Decroix). »Teosofisen Seuran suhde teosofiseen liikkeeseen« (Mrs. I. Hooper). »Enemmän käytännöllistä viisautta teosofeille« (Miss Katherine Weller). »Sanomalehti-ehdotus« (W. Wybergh). »Lasten kasvatuksesta fyysisessä, siveellisessä, älyllisessä ja uskonnollisessa suhteessa« (Mrs. E. J. Lauder). »Muutamia vaarallisia kohtia n. k. New Thought liikkeessä; huomautus teosofeille« (Mrs. J. B. Mc Govern). »Kunnianosotus Madame Blavatskylle« (»F. T. S.«). Lasten kasvatuksesta ja erittäin teosofisesta n. k. lootustyöstä lasten kesken pidettiin erityinen keskustelukokous, jossa m. m. luettiin ääneen Mr. C. W. Leadbeaterin kirjoittama artikkeli.

Seitsemännessä salatiiteellisessä osastossa oli ainoastaan yksi luento: Annie Besantin »Okkultisen tutkimuksen ehdoista«. Tämän hän piti sunnuntai-iltana aikana, jolloin muut osastot eivät työskennelleet, joten kaikki kongressin jäsenet olivat

tilaisuudessa läsnä. Tässä jännittävässä ja salatieteen kokelaille opettavaisessa puheessa Annie Besant pani painoa varsinkin kahdelle seikalle: ensiksi, että salatieteellinen tutkimus siinä suhteessa eroaa fyysillistieteellisestä, ettei sen tuloksia voida samalla ulkokohtaisella tavalla todistaa, ja toiseksi, että salatieteellinen tutkimus on aivan yhtä vaivaloinen kuin tavallinen tieteellinenkin. Usein pyydetään Teosofisen Seuran verrattain harvoilta salatieteilijöiltä,² että he vastaisivat milloin mihinkin monimutkaiseen kysymykseen – eikä aavisteta, että semmoisen kysymyksen tunnollinen tutkiminen saattaa vaatia viikkoja! Jos ei olisi muuta työtä, s. o. jos tuommoisten astralisten j. n. e. asiain tutkimista voisi pitää kaikista tärkeimpänä tehtävänä, silloin ehkä saataisiin aikaan enemmän sillä alalla. Niinkuin asiat nyt ovat, on sitä vastoin paljon herätystyötä suoritettava fyysisessä maailmassa ihmisten kesken, joten yliaistilliset tieteelliset tutkimukset jäävät sivutehtäväksi. Lisäksi tulee, että maailman silmissä tuommoisilla salatieteellisillä tutkimuksilla ei ole vastaavaa arvoa, koska niitä ei voida todistaa. »There is absolutely no proof« (ei ole ollenkaan mitään todistusta), sanoi Annie Besant aivan suoraan. »Me, jotka olemme itsessämme kehittäneet yliaistillisia kykyjä, me näemme asiain olevan niinkuin teille rehellisesti kerromme, mutta emme voi mitään todistaa. Kun meidän havainnoissamme on pieniä eroavaisuuksia, näette siitä, että me todella itsekukin teemme havaintoja muilla tasoilla, mutta samalla näette, että näitä yliaistillisia seikkoja tutkittaessa tutkijan oma persoonallisuus helposti värittää tuloksia. Pitkän pitkä harjoittelu on sentähden tarpeen, jotta tuo persoonallinen elementti tulisi niin pieneksi ja vähän häiritseväksi kuin mahdollista . . . Jos te siis voitte vaatia meiltä, että olisimme niin tarkat ja huomaavaiset kuin mahdollista ja että täysin rehellisesti kerromme teille huomioitamme, on toiselta puolen meidän oikeutemme vaatia teiltä, ettette sokeasti ettekä umpimähkään uskoisi kaikkia meidän lausuntojamme, vaan itse tutkisitte, itse koettaisitte kehittyä, itse koettaisitte päästä näkemään ja kuulemaan.«

Kongressin ohjelmaan oli sovitettu monta kevyttäkin numeroa. Lauantai-iltana oli teatterinäytöntö, sunnuntaina oli päivällä n. k. *conversazione* eli seurustelukokous, johon kuului laulua ja soittoa ja maanantaina oli konsertti, jossa esiintyi kaksi soololaulajataria ja viuluniekka sekä kerrassaan mallikelpoinen kvartetti. Kvartetti lauloi varta vasten tehdyt »Songs of Innocence« (viattomuuden lauluja), joihin sanat oli kirjottanut William Blake ja musiikin säveltänyt Miss Kate Emil Behnke, joka itse pianolla säesti. Teatterista tahdon vähän kertoa erityisessä artikkelissa, koska tämä selontekoni muuten venyisi liian pitkäksi.

Maanantai-iltana klo 8 pidettiin viimeinen virallinen kokous. Mr. G. R. S. Mead piti esitelmän nimeltä »Menneen ajan gnosis ja nykyajan teosofia«, jossa hän huomautti, kuinka viisauteen pyrkimykset kautta aikojen pysyvät samoina. Vanhat gnostikot tavottelivat korkeinta tietoa samalla tavalla kuin meidän päiviemme teosofit

² Jommoisia meidän sopii mainita etupäässä Annie Besantin ja C. W. Leadbeaterin.

ja mystikot. »Luo sielustasi maailman kuva«, sanoi Plotinos, »ja rukoile sitten, että maailmankaikkeuden pyhä henki ottaisi asuntonsa sieluusi«. Vanhassa Egyptissä, vanhassa Kreikassa harjotettiin joogaa niinkuin Intiassakin ja niinkuin tänä päivänä salatieteilijäin piireissä. Sanat ja lausetavat ovat erilaisia, mutta asian ydin on sama. Kun ihminen hengessään yhtyy läiseen, silloin aukenee hänen silmänsä näkemään sekä näkyväisiä että näkymättömiä.

Lopuksi Annie Besant piti jäähyväispuheen, jossa hän terotti kaikkien kuulijainsa mieleen, että Teosofisen Seuran tehtävistä korkein ja pyhin on veljeysaatteen toteuttaminen. »Menkää jokainen kotiinne, eri maihin, ja viekää mukaanne täältä rauhan sanoma. Meidän aikamme on levoton, vihaa ja eripuraisuutta on ilmassa, sota on käymässä, toisia uhkaa – oi, jospa edes meidän sydämemme olisivat lepoa ja rauhaa täynnä, sitä yliluonnollista rauhaa, jota ei mikään voi horjuttaa. Huolimatta erilaisuuksista, me olemme kaikki ihmisiä ja veljiä, ja tämän tiedon pitäisi nostaa meidät arkipäiväisten pikkumaisuuksien yli korkealle siihen ilmapiiriin, jossa ei ole riitaa eikä soraääniä, vaan ikuinen sopusointu ja rauha. Oi, jospa te kaikki nyt olisitte tällöisen rauhan sanansaattajia, kantamalla sitä rauhaa sielussanne ja levittämällä sitä ympäristöönnne!«

Kun vielä oli kuultu köörin laulavan saman sävellyksen (»Jumala on henki«) kuin kongressin avajaisissa, oli tämä muistorikas Eurooppalaisen Federatsionin toinen vuosikokous päättynyt, ja kongressin jäsenet hajosivat kukin omille maille, kukin henkevän opettajan, Annie Besantin sanoja ajatellen.

Pekka Ervast.

Omatunto 1905, N:o 5, Helsingissä, elokuun 15 p:nä 1905, s. 91-96.